

4. Розробка системи кількісних стандартів, у якості яких виступають цільові показники поточних планів і бюджетів, норми і нормативи поточних витрат сировини і матеріалів, норми і нормативи якості продукції тощо.

5. Побудова системи моніторингу (постійного спостереження) контрольних показників.

6. Формування системи алгоритмів дій по усуненню негативних відхилень від запланованих витрат [2].

Таким чином, створення служби контролінгу дозволить підприємству ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» вийти на новий рівень в управлінні, аналізі та контролі за витратами і взагалі господарською діяльністю підприємства.

Список літератури.

1. Данилко В.К. Управління витратами: навч. посібник / В.К. Данилко, О.М. Кушніренко, К.С. Марченко. К.: Каравела, 2012. 216 с.

2. Galiakhmetova R. A. & Tyurev V. K. (2014). Innovative development as a factor in improving competitiveness in the economic environment: monograph. Izhevsk: IzhSTU publishing house, 176 с.

3. Bosel, I. P. (2014). Economics and organization of production: textbook. Minsk: Urajaу, 296 с.

4. Офіційний сайт ПАТ «АМКР». URL: <https://ukraine.arcelormittal.com>.

УДК: [658.005.922.1:33]: [622+669]

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ ГМК

Пасічник Н.В., к.е.н., доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами., **Кошова К.М.**, здобувач, Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. На сьогодні гірничо-металургійний комплекс, як одна з провідних галузей промисловості, переживає складні часи, адже економіка України перебуває у кризовому стані, в умовах бойових дій, пандемії, безробіття та спаду виробництва.

За даних умов підприємства ГМК потребують комплексного управління їх економічною безпекою, адже аналіз основних напрямів діяльності підприємства дозволяє на ранніх стадіях виявити вплив негативних факторів на діяльність підприємства в цілому. Це дає можливість вчасно нейтралізувати загрози економічній захищеності та запобігти їм у майбутньому, а також обґрунтовано приймати ризикові рішення, підвищуючи, тим самим, рівень конкурентоздатності. Тому проблема виживання та створення певних умов, які б гарантували економічну захищеність підприємств в довгостроковій перспективі є, як ніколи, актуальною.

Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки підприємства зробили вітчизняні вчені: Капітула С.В., Довбня С.Б., Гічкова Н.Ю., Нусінова О.В., Прус Н.В., Селюченко Н.С., Шагоян С.М., Шкарлет С.М., Ільяшенко С.М., Іванюта Т.М., Заїчковський А.О., Кузенко Т.Б., Карачина Н.П., Бендіков М.А., Ярочкін В.І. та інші. Проте єдиного погляду щодо визначення сутності поняття «забезпечення економічної безпеки підприємства» на сьогодні в економічній літературі немає.

Мета роботи. Сформулювати сутність економічної безпеки підприємства та розробити методику оцінки її рівня, яка матиме відповідні до підприємств ГМК критерії оцінки та практичне застосування, що має забезпечити ефективне управління та розвиток.

Дослідження та узагальнення численної кількості поглядів вчених на сутність категорії «економічна безпека підприємства» дають можливість її трактувати, як рівень організації ресурсної, виробничої, технічної, кадрової, фінансової та ринкової складових підприємницької діяльності, за якого досягаються поставлені цілі підприємства та його розвиток, у відповідності до визначеної місії за нестабільних умов зовнішнього середовища.

Сучасні науковці виділяють ряд інших складових економічної безпеки підприємства, проте, на наш погляд, саме зазначені складові відображають ключові напрями діяльності виробничих підприємств, зокрема ГМК, які є чутливими до будь-яких змін як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Прояв складових економічної безпеки підприємств ГМК відображається наступним чином:

- 1) ресурсна – характеризує потенціал мінерально-сировинної бази, що обумовлено якістю та інтенсивністю її виснаження;
- 2) виробнича – характеризує результат технологічного процесу на всіх етапах виробництва;
- 3) технічна – відображає ефективність реальних інвестицій через використання основних засобів;
- 4) кадрова – є результатом роботи менеджерів та умов праці робітників;
- 5) фінансова – характеризує майно підприємства та ефективність його використання;
- б) ринкова – головним чином визначає конкурентоспроможність підприємства.

Матеріали та методи. Загалом відомі такі підходи до визначення рівня економічної безпеки, з відповідними їм методами чи аналізом, як ресурсно-функціональний, індикаторний, програмно-цільовий, на основі теорії економічних ризиків та фінансовий.

Результати. На першому етапі пропонуємо провести розрахунок показників, які, на нашу думку, найбільшим чином відповідають напрямам діяльності підприємств ГМК та мають стратегічний характер, що дозволяє врахувати потенціал підприємства (табл.1).

Таблиця 1

Система показників оцінки рівня економічної безпеки

№ з/п	Показник	Розрахунок
Ресурсна		
1	Балансові запаси руди, млрд. т	-
2	Індекс цін на ресурси, част. од.	-
3	Вміст заліза у руді, %	-
Виробнича		
4	Вихід концентрату, т/т	Співвідношення обсягу виробленого концентрату до обсягу спожитої руди
5	Ступінь виконання плану, %	Співвідношення фактичного обсягу виробництва з запланованим

6	Матеріаломісткість, грн./грн.	Співвідношення витрат на матеріали з обсягом виробництва продукції
7	Енергоємність, грн./грн.	Співвідношення витрат на енергетичні ресурси з обсягом виробництва продукції
8	Потенціаломісткість, %	Співвідношення прибутку від операційної діяльності до величини виробничого потенціалу
9	Вміст заліза у продукції, %	-
Технічна		
10	Рівень завантаження проектних потужностей, %	Співвідношення фактичного випуску продукції з проектними потужностями
11	Ступінь зносу основних виробничих засобів, %	Співвідношення величини зносу основних засобів з середньорічною їх вартістю
12	Фондовіддача, грн./грн.	Співвідношення обсягу випуску продукції з середньорічною вартістю основних засобів
13	Фондоозброєність, грн./осіб	Співвідношення середньорічної вартості основних засобів та середньооблікової чисельності працівників
Кадрова		
14	Продуктивність праці, грн./особу	Співвідношення обсягу товарної продукції та середньооблікової чисельності працівників
15	Плинність кадрів, %	Співвідношення звільнених працівників та середньооблікової чисельності працівників
16	Рентабельність трудових ресурсів, %	Відношення фінансового результату від операційної діяльності до фонду оплати праці
17	Співвідношення темпів зростання продуктивності праці та середньорічної заробітної плати, част. од.	-
18	Коефіцієнт автономії, част. од.	Відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу
19	Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу, част. од.	Відношення суми довгострокових та поточних зобов'язань до власного капіталу
20	Коефіцієнт оборотності оборотних активів, од.	Відношення обсягу чистого доходу від реалізації до середньої вартості оборотних активів
21	Частка оборотних коштів в активах, част. од.	Відношення оборотних засобів до підсумку балансу
22	Рентабельність реалізації, %	Відношення різниці валового прибутку та адміністративних і витрат на збут до чистого доходу
23	Витрати на 1грн. реалізованої продукції, грн./грн.	Відношення суми собівартості реалізованої продукції, адміністративних та витрат на збут до обсягу реалізованої продукції
Ринкова		
24	Співвідношення темпів зміни обсягів виробництва на підприємстві і в межах галузі, част. од.	-
25	Показник конкурентної переваги підприємства, част. од.	Співвідношення частки ринку, що належить підприємству, та частки ринку, що належить головному конкуренту
26	Темп зміни частки ринку підприємства, част. од.	-

Обчислення інтегрального показника рівня економічної безпеки підприємства, задля уникнення суб'єктивної оцінки, рекомендуємо проводити

за алгоритмом класичного варіанту побудови таксономічного показника запропонованого З. Хельвігом методом рівня розвитку [1; 6]. Особливістю даного методу є те, що рівень розвитку об'єкту необхідно вимірювати за декілька років одразу або на певну дату у порівнянні з іншими підприємствами такої ж галузі. Величина таксономічного показника коливається в інтервалі від 0 до 1, тобто чим ближче його значення до еталона, тим безпечніші умови функціонування підприємства. Вважаємо за необхідне встановити межі для різних його значень, що дозволить визначити конкретний рівень економічної безпеки підприємства. Для цього використаємо універсальну безрозмірну шкалу Харрінгтона, яка використовується за необхідності кількісного виміру об'єкта у межах від 0 до 1 [4, с. 157]. Шкала має 5 рівнів оцінки, для кожного з яких вважаємо за доцільне визначити напрями стабілізації чи зміцнення економічної безпеки підприємства (табл.2) [2;3].

Таблиця 2

Шкала рівнів економічної безпеки підприємства та напрями її стабілізації чи зміцнення

Інтервали шкали	Оцінка шкали	Рівень економічної безпеки	Напрями стабілізації (зміцнення) економічної безпеки підприємства
[0-0,2]	Незадовільно	Критичний	Перегляд доцільності обраної стратегії підприємства в цілому, її зміна або запровадження нової. Зміна принципів управління фінансовою діяльністю. Залучення висококваліфікованого управлінського персоналу.
(0,2-0,37]	Погано	Нестійкий	Використання низки нових дієвих методів аналізу, планування, та контролю за кожною складовою економічної безпеки окремо. Зміна організації виробництва.
(0,37-0,63]	Задовільно	Достатній	Заходи щодо підвищення рівня кваліфікації працюючих, фінансових менеджерів. Посилення системи стимулювання працівників. Удосконалення методів ефективного використання ресурсів підприємства. впровадження інноваційних методів управління підприємством.
(0,63-0,8]	Добре	Значний	Помірні стратегічні зміни фінансової діяльності. Пошук шляхів удосконалення вже існуючих методів управління складовими економічної безпеки, враховуючи досвід провідних компаній світу.
(0,8-1]	Відмінно	Високий	Незмінні внутрішні організаційні параметри фінансової діяльності або удосконалення окремих параметрів діяльності підприємства, з огляду на зовнішнє середовище. Збільшення капіталовкладень у ресурсозбереження. Активне позиціонування власної продукції на світовому ринку.

Висновки. Отже, цілковито покладатися на будь-яку модель та приймати рішення згідно її розрахункового значення небезпечно, адже вона не може врахувати очікуваних змін зовнішнього середовища, тому вона носить лише рекомендаційний характер. Тому, постійний моніторинг умов зовнішнього середовища суб'єктів господарювання, на шляху реалізації власної стратегії, має зводитися до застереження та ухилення від виявлених загроз, що дозволяє своєчасно внести відповідні корективи для збереження своєї діяльності.

Список літератури.

1. Антонова О. Систематизація методичних підходів до оцінки фінансової безпеки підприємства / О. Антонова / Схід. 2010. № 6 (106). С. 3-7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL:<http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/22213>
2. Довбня С.Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С.Б. Довбня, Н.Ю. Гічова. / Фінанси підприємств. 2008. №4. С. 86–88
3. Дьяченко О.А. Економічна безпека інноваційно-орієнтованих підприємств в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] / О.А. Дьяченко, Л.П. Артеменко / Економічний вісник НТУУ "КПІ". 2015. Режим доступу до ресурсу: URL:<http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/45286/41576>
4. Кузьмін О.Є. Діагностика потенціалу підприємства / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник / Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. №1. С. 155-166
5. Турило А.М. Економічна безпека підприємства / А.М. Турило, С.Б. Новак, С.В. Капітула. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. 140 с.

УДК 005.931.1:614.46

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ МОДЕЛЛЮ ЗАЙНЯТОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Пасічник Н.В., к.е.н, доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, **Швець О.В.**, здобувач, Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг, Україна